

УДК 336.717.061

**Олександр
Дзюблюк,**

завідувач кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету, доктор економічних наук, професор

**Віталій
Рудан,**

старший викладач кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету, кандидат економічних наук

ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Розглядаються перспективи розширення можливостей банківської системи із кредитування реального сектору як необхідної умови подолання кризових явищ і забезпечення стійкого економічного зростання. Аналізується динаміка кредитних вкладень банків, а також склад і структура банківського кредитного портфеля у період сучасної фінансово-економічної кризи в Україні. Розглядаються і систематизуються основні причини, що визначали низьку кредитну активність банківської системи щодо реального сектору, а також наслідки для економіки і виробничого зростання тих негативних тенденцій у сфері банківського кредитування, що спостерігалися останнім часом. Здійснено кореляційний аналіз факторів впливу на банківське кредитування, на основі чого сформульовані основні напрями роботи, спрямованої на активізацію кредитного процесу та посилення впливу банків на стимулювання економічного розвитку.

Ключові слова: банківська система, реальний сектор, кредитування, банк, кредитний портфель, ліквідність, інфляція, процентна ставка, валютний курс, девальвація, ефект витіснення, фінансова криза.

Економіка України, розвиваючись циклічно, із певною регулярністю знає впливу кризових явищ, подолання яких щоразу вимагає адекватних заходів державної економічної політики як на рівні загального регулятив-

ного впливу (структурне реформування господарства, стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку, подолання монополізму, оптимізація бюджетно-податкової системи), так і на рівні монетарної сфери (активізація банківського кредитування реального сектору, забезпечення стабільності національної валюти, удосконалення грошово-кредитного регулювання, зниження рівня доларизації економічних відносин, створення державних банків розвитку, підвищення ефективності банківського нагляду і забезпечення фінансової стабільності банківських установ). Одним із найважливіших серед цих завдань є розширення можливостей банківської системи із кредитування реального сектору, оскільки необхідною умовою подолання економічної кризи і відновлення виробничого зростання є саме активізація діяльності банків з надання грошових ресурсів суб'єктам господарювання як ключовий фактор забезпечення неперервності кругообороту капіталів підприємств, розширення внутрішнього ринку і стимулювання споживчого попиту, що є по суті основоположними елементами системи заходів з виведення національної економіки на траєкторію стійкого зростання.

Складні умови економічного розвитку в Україні упродовж останнього періоду позначилися і на діяльності банківської системи із кредитного забезпечення господарських потреб суб'єктів ринку. Адже проблеми у сфері банківського кредитування виникли не із настанням кризи, а нагромаджувалися досить довго. Зокрема, йдеться про зростання обсягів активних операцій банків, передусім споживчого кредитування та кредитування в іноземній валюті, а також нарощування кредитних операцій при значних розривах за строками між активами і пасивами та при недостатньому рівні концентрації та розпорошеності банківського капіталу. А із настанням кризи такі проблеми банківського сектору, як значний вплив депозитних ресурсів, зростання рівня ризиків, погіршення якості кредитних портфелів банків та їхня збиткова діяльність позначилися на можливостях банківської системи кредитувати реальний сектор. У зв'язку із цим особливо актуальним є дослідження основних проблем, що виникають у сфері банківського кредитування реального сектору, з тим, щоб заходи монетарного впливу на перебіг економічних процесів, зокрема й через функціонування банківської системи, були дієвими і сприяли подоланню кризових явищ та забезпеченню стійкого виробничого зростання.

1. Динаміка банківського кредитування реального сектору

Особливо гостро проблема активізації кредитування реального сектору економіки постала упродовж останніх кількох років, у період сучасної фінансово-економічної кризи в Україні, коли запас внутрішніх ресурсів підприємств для відновлення виробничої активності наблизився до мінімуму. Адже найважливішим засобом подолання фінансової кризи є забезпечення доступності кредиту для підприємств реального сектору, чії власні оборотні кошти й амортизація були фактично анульовані девальваційним шоком, безпрецедентним зростанням цін та їх диспаритетом. А без кредиту як джерела формування капіталу підприємства в сучасних умовах функціонувати не можуть.

Однак складність отримання банківського кредиту підприємствами визначається кількома причинами: його дороговизною, коли процентні і комісійні платежі можуть поглинути весь прибуток підприємства; обережною кредитною політикою самих комерційних банків і небажанням ризикувати неповерненням кредиту в умовах невизначеності; вимогами банків неадекватного розміру застави від підприємств, що досить часто набагато перевищує суму заявленого кредиту. Водночас слід визнати, що стримана кредитна політика банків визначається також значною часткою непрацюючих активів у кредитному портфелі. Перехід банківської системи України на міжнародну практику визначення непрацюючих кредитів та впровадження Національним банком нових вимог до оцінювання комерційними банками розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями дозволили оцінити реальний рівень проблемних кредитів. Результат виявився досить негативним: частка непрацюючих кредитів, виданих корпоративному сектору на початок 2018 р., становила 56 %, а частка непрацюючих кредитів у складі позичок фізичним особам (включно із фізичними особами — підприємцями) 53,5 %¹, що є одним із найбільших показників у світовій практиці за всю історію.

З іншого боку, внаслідок кризи самої банківської системи, в умовах триразової девальвації національної валюти, свідомої політики регулятора зі зменшення кількості комерційних банків на фінансовому ринку та виконання достатньо жорстких умов МВФ, масштаби кредитної підтримки реального сектору економіки суттєво знизилися, що не могло не позначитися на динаміці виробництва, обсягах ВВП та добробуті суспільства в цілому (рис. 1).

З рис. 1 видно: якщо на початку 2014 р. обсяг кредитних вкладень банків у національній валюті становив 602,7 млрд грн, то за два роки розгортання повномасштабної банківської кризи в Україні величина гривневого кредитного портфеля знизилась до 505 млрд грн на початку 2016 р. Аналогічні понижувальні тенденції демонструвала і динаміка кредитних вкладень комерційних банків в іноземній валюті (обсяг знизився з 38,2 млрд дол. США на початку кризи до 16,2 млрд дол. на початок 2018 р.²).

Водночас, у розпал фінансової кризи на тлі обмеженої кредитної активності банківської системи спостерігалися тенденції до збільшення залишків коштів банків на кореспондентських рахунках. Так, за 2014 р. ці кошти зросли на 22,7 %, до 99,8 млрд грн³. Аналогічні тенденції спостерігались і в 2015—2017 рр., коли сальдо руху коштів на кореспондентських рахунках в НБУ коливалося у межах 2,6—2,9 трлн грн. Це свідчить, з одного боку, про обережну позицію банків щодо розміщення коштів у процесі фінансового посередництва та взаємодії із реальним сектором і небажання зазнавати додаткових ризиків у процесі нарощування кредитного портфеля, частка непрацюючих кредитів у якому перевищила всі розумні межі, а з іншого, — про рестрикційний характер грошово-кредитної політики НБУ щодо обмеження кредитної активності банків з метою досягнення інфляційних цілей.

¹ Офіційний сайт Національного банку України [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

² Річний звіт Національного банку України за 2017 рік / НБУ. — С. 36.

³ Там само. — С. 34.

Рис. 1. Динаміка кредитів, наданих комерційними банками в Україні у національній та іноземній валютах, 2013—2017 роки*

* Розраховано за даними НБУ.

Крім того, унаслідок виведення з ринку великої кількості банків, а також у зв'язку з погіршенням загальної економічної ситуації в країні, кількість комерційних банків, у яких частка кредитів нефінансовим корпораціям перевищувала 50 % активів, скоротилася більш ніж у чотири рази, а разом з цим зменшився й обсяг кредитування реального сектору (рис. 2).

Зменшення кількості комерційних банків в Україні в цілому і тих банків, які серед головних орієнтирів своєї діяльності мали кредитування підприємств реального сектору зокрема мало подвійні наслідки. З одного боку, йдеться про істотне зниження доступності банківських кредитних послуг на фінансовому ринку, особливо для малого і середнього бізнесу, а з іншого — про втрату банківською системою України здатності виконувати свої функції фінансового посередництва у контексті низької привабливості кредитних операцій та наявності альтернативних напрямів інвестування банківських ресурсів. Так, у період активної фази фінансової кризи в Україні у 2014—2016 рр. унаслідок підвищення ставок за депозитними сертифікатами НБУ та доходності ОВДП практично у два рази збільшилася кількість банків, у портфелі активів яких понад 25 % становили операції з цінними паперами. При цьому в умовах відсутності належно розвинутої інфраструктури національного фондового ринку та можливостей проведення ІРО майже всі операції банків із цінними паперами — це по суті операції із депозитними сертифікатами Національного банку та ОВДП. Крім того, істотне підвищення ризи-

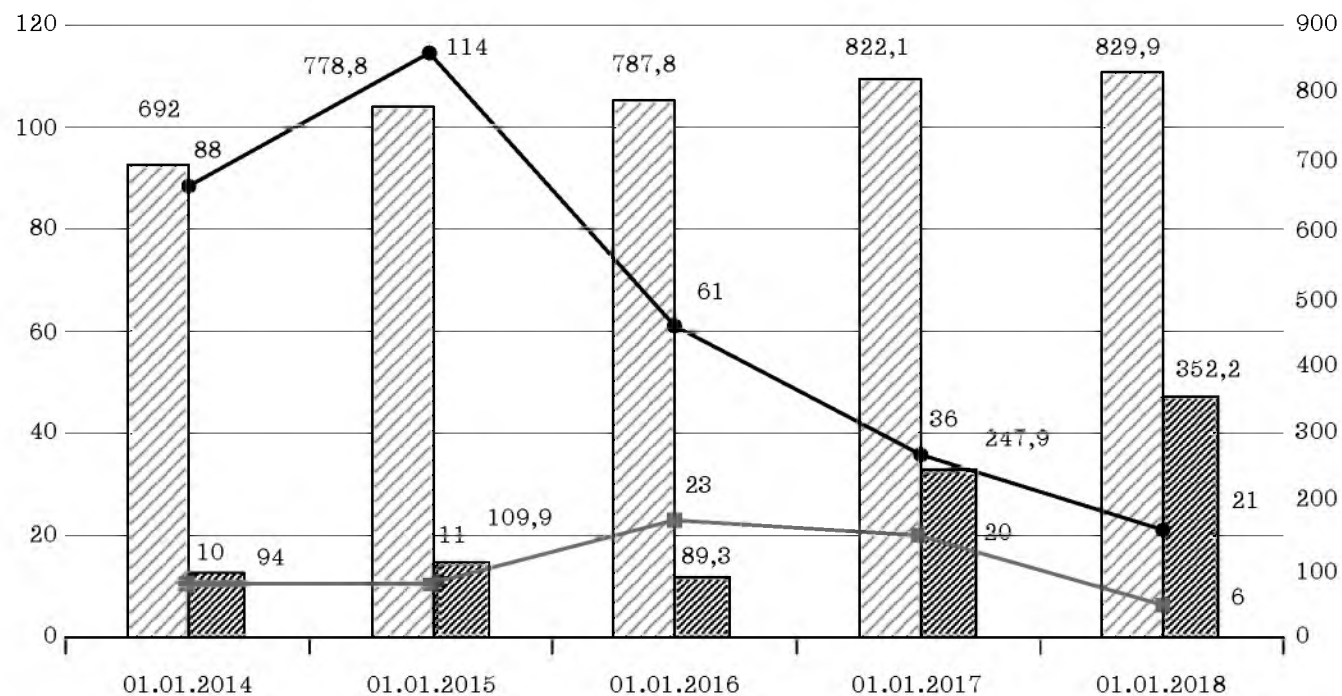
ків кредитування реального сектору в умовах розгортання кризових явищ також стало вагомим фактором стимулювання комерційних банків до нарощування обсягів вкладень у цінні папери. Загальний рівень таких інвестицій за 2014—2017 рр. зріс на 220 %, до 352,2 млрд грн на початок 2018 р.

Особливу увагу в контексті реалізації завдань щодо кредитної активності банківської системи потрібно приділити діяльності державних банків, котрі як у періоди розгортання кризових явищ, так і в періоди відносної фінансової стабільності, зберігали практично незмінну частку операцій з цінними паперами у структурі своїх активів (від 35 до 40 %), тобто фактично проводили операції з ОВДП на постійній основі, сприяючи нарівні із НБУ монетизації державного боргу та, як наслідок, необґрунтованому нарощуванню масштабів грошової емісії.

Хоча насправді державні банки мали б стати ключовими банківськими установами у контексті забезпечення кредитними ресурсами підприємств реального сектору економіки, особливо якщо йдеться про сприяння розгортанню кластерів інноваційно-інвестиційного розвитку відповідно до державної економічної стратегії. Проте операції державних банків із ОВДП в обсязі 35—40 % від суми активів є по суті пов'язаним фінансуванням держави. Однак така ситуація для НБУ не лише не була серйозним сигналом загрози порушення фінансової стабільності, а радше навпаки — діяльність самого регулятора на практиці сприяла перетворенню державних банків на основних контрагентів із купівлі-продажу державних цінних паперів. Іншими словами, на фінансовому ринку України спостерігався класичний ефект витіснення: вкладення до державних боргових зобов'язань мали значно більшу привабливість для банківської системи, ніж кредитування реального сектору із усіма супутніми ризиками.

Отже, зниження у період кризи кількості банків, які здійснюють кредитування реального сектору економіки, а також накопичення валютних та операційних ризиків призвело по суті до зменшення і без того низького рівня капітальних інвестицій підприємств, джерелом яких є банківські кредити, з 16,1 % у 2012 р. до 7,1 % у 2015 р. Причому найбільший вплив на зменшення обсягів капітальних інвестицій має зниження обсягів банківських позик в іноземній валюті (рис. 3—4).

Слід зазначити, що суттєвий вплив кредитів, наданих нефінансовим корпораціям в іноземній валюті на капітальні інвестиції, пов'язаний з тим, що переважна більшість великих вітчизняних підприємств орієнтовані на експорт, а відтак значна частка наданих їм кредитів номінована в іноземній валюті. Однак триразова девальвація гривні у період загострення фінансової кризи призвела до істотного зниження кредитних можливостей банків із кредитування реального сектору, внаслідок чого підприємства втратили можливості для внутрішніх інвестицій і самофінансування, а в умовах ринкової паніки і значних валютних обмежень, запроваджених НБУ на фінансовому ринку, отримані в банках кредити в іноземній валюті та власну валютну виручку підприємства здебільшого прагнули зберігати на рахунках зарубіжних банків, сприяючи тим самим посиленню валютної нестабільності на внутрішньому ринку.

- Кредити, надані нефінансовим корпораціям, млрд грн
- Вкладення банків у цінні папери сектору загальнодержавного управління, млрд грн
- Кількість банків, в яких кредитний портфель для нефінансових корпорацій переважає 50 % активів
- Кількість банків, в яких обсяг коштів від операцій з цінними паперами переважає 25 % активів

Рис. 2. Кількість банків, які здійснюють кредитування реального сектору економіки та фінансування дефіциту державного бюджету, 2013—2017 роки*

* Розраховано за даними НБУ.

О. Дзюблюк, В. Рудан. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України

О. Дзюблюк, В. Рудан. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України

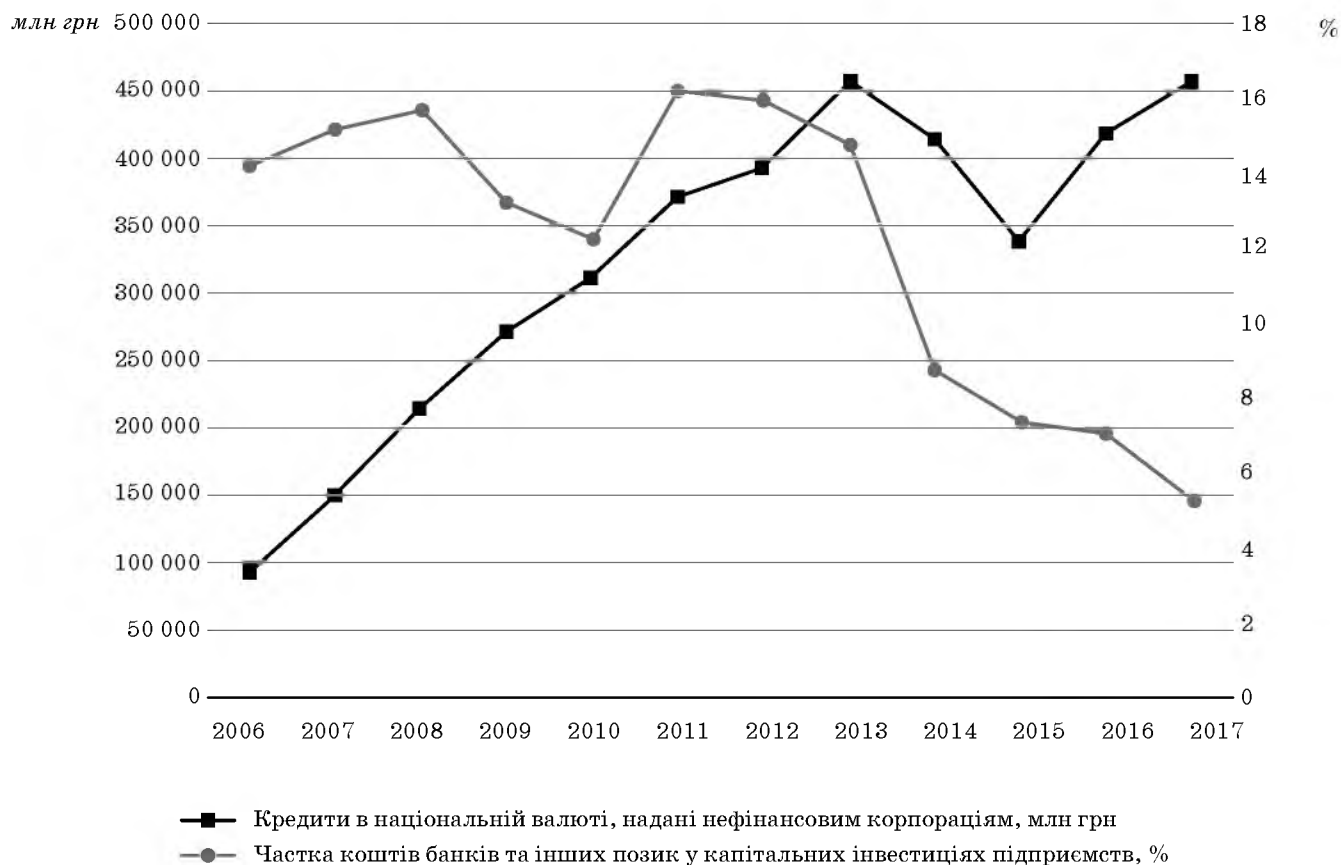
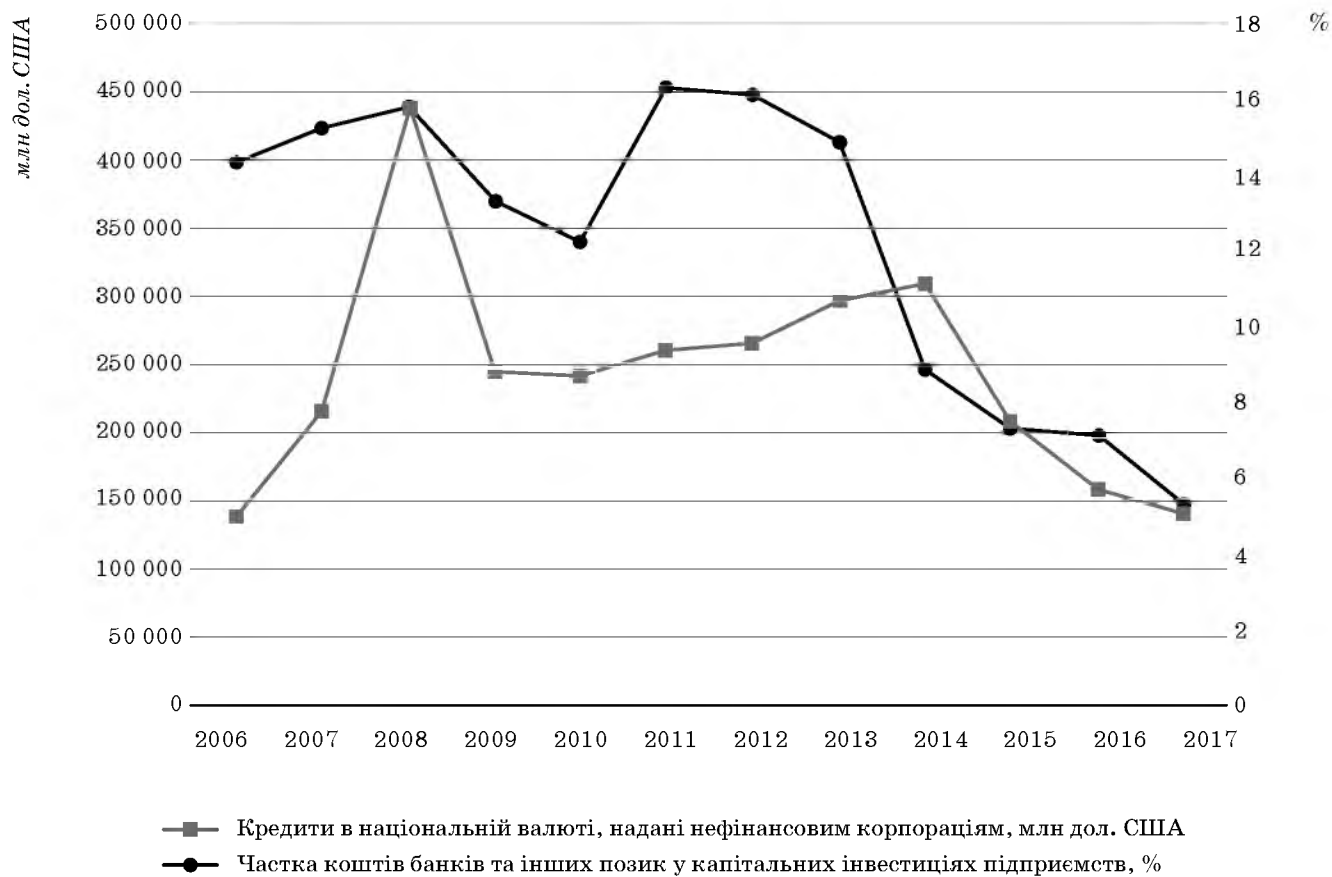

Рис. 3. Динаміка кредитів, наданих банками нефінансовим корпораціям у національній валюті, та їх частка у капітальних інвестиціях підприємств*

* Розраховано за даними НБУ та Державної служби статистики України

Рис. 4. Динаміка кредитів, наданих банками нефінансовим корпораціям в іноземній валюті, та їх частка у капітальних інвестиціях підприємств*

* Розраховано за даними НБУ та Державної служби статистики України.

О. Дзюблюк, В. Рудан. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України

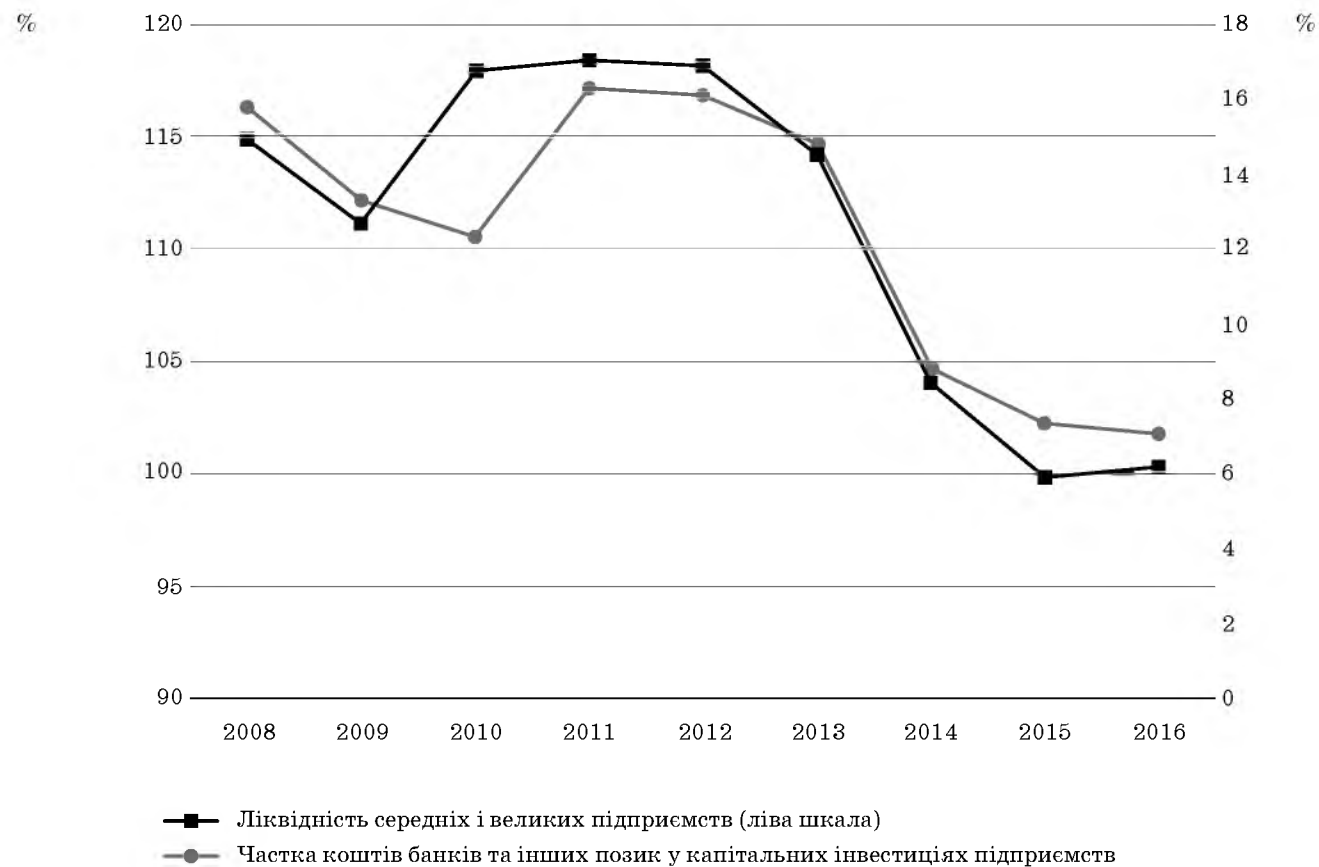
Зниження частки банківських кредитів у капітальних інвестиціях вплинуло також і на зниження ліквідності підприємств, а це разом із валютними, процентними та інфляційними ризиками призвело до зниження рентабельності їх операційної діяльності (рис. 5—6).

За даними рис. 6, найменший рівень ліквідності продемонструвала у 2015 р. промисловість, яка мала б бути за нормальних умов основним рушієм розвитку національної економіки, оскільки саме вона створює додану вартість як головне джерело соціально-економічного розвитку і суспільного добробуту. Однак через недоступність банківських кредитів промислові підприємства змушені були згортати свою діяльність або навіть оголошувати про банкрутство. І навіть попри те, що у 2016 р. ситуація із ліквідністю підприємств дещо покращилася у зв'язку з переоцінкою активів, виражених в іноземній валюті, та на практиці це не стало переломним моментом у формуванні стійких тенденцій виробничого зростання на основі постійного надходження кредитних ресурсів від банківської системи. Водночас з'явилися тенденції до погіршення ліквідності в інших галузях економіки, зокрема сільськогосподарських підприємств.

Ці обставини свідчать про серйозні проблеми у реальному секторі економіки, пов'язані з невиконанням комерційними банками своєї ключової функції фінансового посередництва на основі ефективного перерозподілу грошових ресурсів на кредитних засадах, оскільки високі ризики та альтернативні напрями вкладення банками коштів останнім часом визначають фактичне перенаправлення грошових потоків в економіці від реального сектору до сектору державного управління. Так в економіці створюється небезпечна ситуація, пов'язана із перерозподілом кредитних ресурсів фактично на користь держави, унаслідок чого створюється штучний дефіцит коштів у реальному секторі, що впливає на показники прибутковості і ліквідності підприємств, а це, у свою чергу, — один із чинників суттєвого погіршення якості кредитного портфеля банків.

2. Сучасна структура кредитного портфеля банків

Якісні характеристики структури кредитного портфеля надзвичайно важливі для розробки адекватних регулятивних заходів у монетарній сфері, оскільки не кожен кредит слугує позитивним цілям економічного зростання і суспільного добробуту, а неправильне цільове спрямування позичкових коштів може стати фактором фінансової дестабілізації економіки, загострення суперечностей у виробничій сфері та дезорганізації грошового обігу. При цьому нераціональне використання кредитних ресурсів само по собі може стати одним із чинників розгортання кризових явищ в економіці, посилення спекулятивних тенденцій на фінансовому ринку із усіма негативними наслідками для динаміки виробництва і зайнятості.

Рис. 5. Динаміка показника ліквідності середніх і великих підприємств та частка коштів банків у капітальних інвестиціях підприємств*

* Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України.

О. Дзюблюк, В. Рудан. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України

О. Дзюблюк, В. Рудан. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України

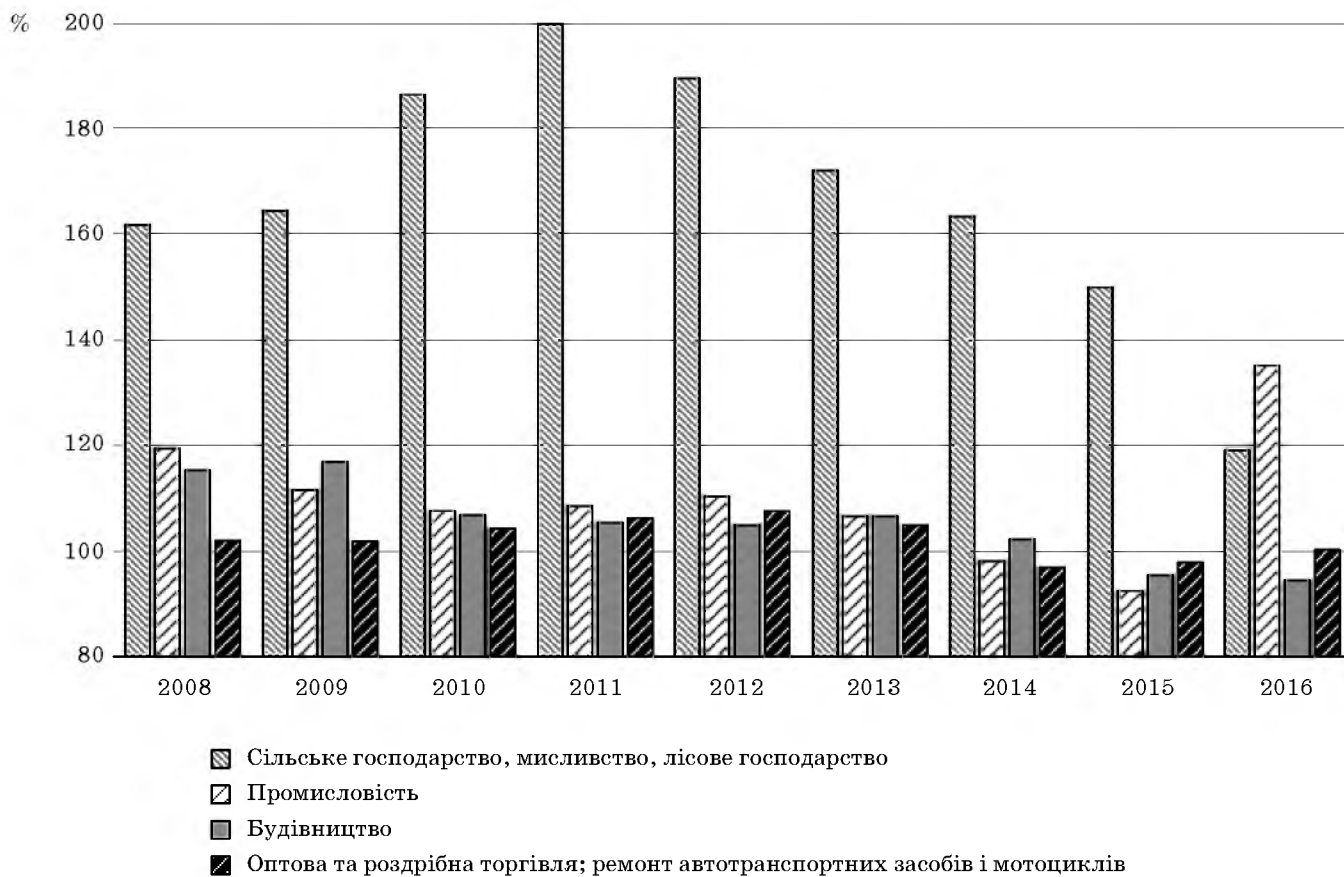

Рис. 6. Динаміка показника ліквідності середніх та великих підприємств за основними видами економічної діяльності*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Враховуючи обмеженість доступу суб'єктів ринку до зовнішніх запозичень, високий рівень недовіри до банківської системи, загрози політичного та військового характеру, одним із найголовніших завдань Уряду України та НБУ мала б стати активізація кредитування реального сектору економіки як необхідна умова відновлення виробничого зростання. Однак, потрібно наголосити, що крім кількісного збільшення обсягів кредитування підприємств, необхідно підвищити і якість такої кредитної підтримки реального сектору, адже сучасна структура кредитного портфеля комерційних банків в Україні орієнтована радше на сфери зі швидким оборотом капіталу, а не на галузі, що можуть стати основою створення доданої вартості та стимулювання розвитку вітчизняної економіки на інноваційній, довготривалій основі (рис. 7).

Як видно з рис. 7, найбільша частка в кредитному портфелі банківської системи належить кредитам оптової та роздрібною торгівлі, котрі нарівні з операціями з нерухомим майном (що можна прирівняти до торгівлі) становлять 43 %, що аж ніяк не може сприяти створенню надійної довгострокової бази для стійкого, тривалого економічного зростання, адже переважна більшість дороговартісних угод у торгівлі припадає передусім на купівлю імпортової продукції через відсутність розвинутого внутрішнього ринку та належних виробничих потужностей. На другому місці за спрямуванням кредитних коштів банків перебуває переробна промисловість (25,15 % кредитного портфеля), однак у цій частці 12,5 % припадає на кредитування металургійного виробництва, машинобудування та електроустаткування, а 7,8 % — на виробництво продуктів харчування та напоїв. Решта ж кредитних вкладень припадає на ті галузі виробництва, які мають відносно невеликий внесок у створення ВВП країни.

Окреме місце серед істотних проблем банківського кредитування в Україні щодо структури кредитного портфеля комерційних банків займає його переважно короткостроковий характер, що не дозволяє суб'єктам ринку формулювати довгострокові стратегічні цілі розвитку та будувати ефективний бізнес-план на доволі тривалу перспективу, з упевненістю у стабільності джерел коштів для забезпечення безперервності виробничої діяльності (рис. 8—9).

Аналізуючи структуру кредитного портфеля комерційних банків в Україні за строками погашення, можна зробити висновок, що його строковість залежить від валюти кредитування. Як свідчать дані рис. 8 і 9, кредитний портфель у національній валюті є більш короткостроковим, ніж кредитний портфель в іноземній валюті, що зумовлено передусім високою часткою доларизації економіки України (близько 33 %) та розвитком кредитних програм банків з іноземним капіталом, які спрямовані на кредитування іноземних автовиробників, а також іпотеки. Однак, після кризи 2008—2009 рр. обсяги довгострокового кредитування в іноземній валюті також почали зменшуватися, а їхня частка за аналізований період скоротилася з 49,3 до 26,0 %. Натомість незначно зросла частка довгострокових кредитів у національній валюті, що було зумовлено наростаючими валютними ризиками і незначним перерозподілом кредитного ринку на користь банків з державним капіталом.

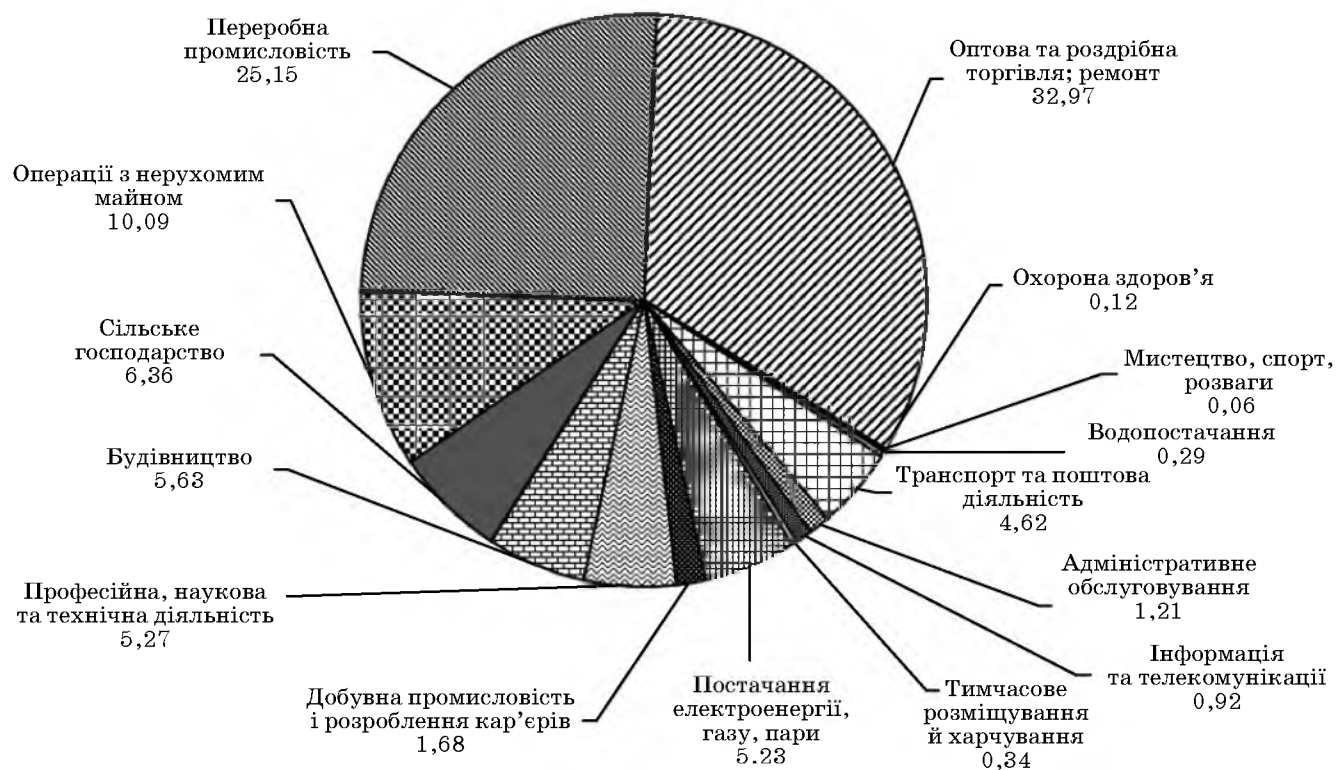

Рис. 7. Структура кредитного портфеля банківської системи України станом на 1 січня 2018 року, % *

* Розраховано за даними НБУ.

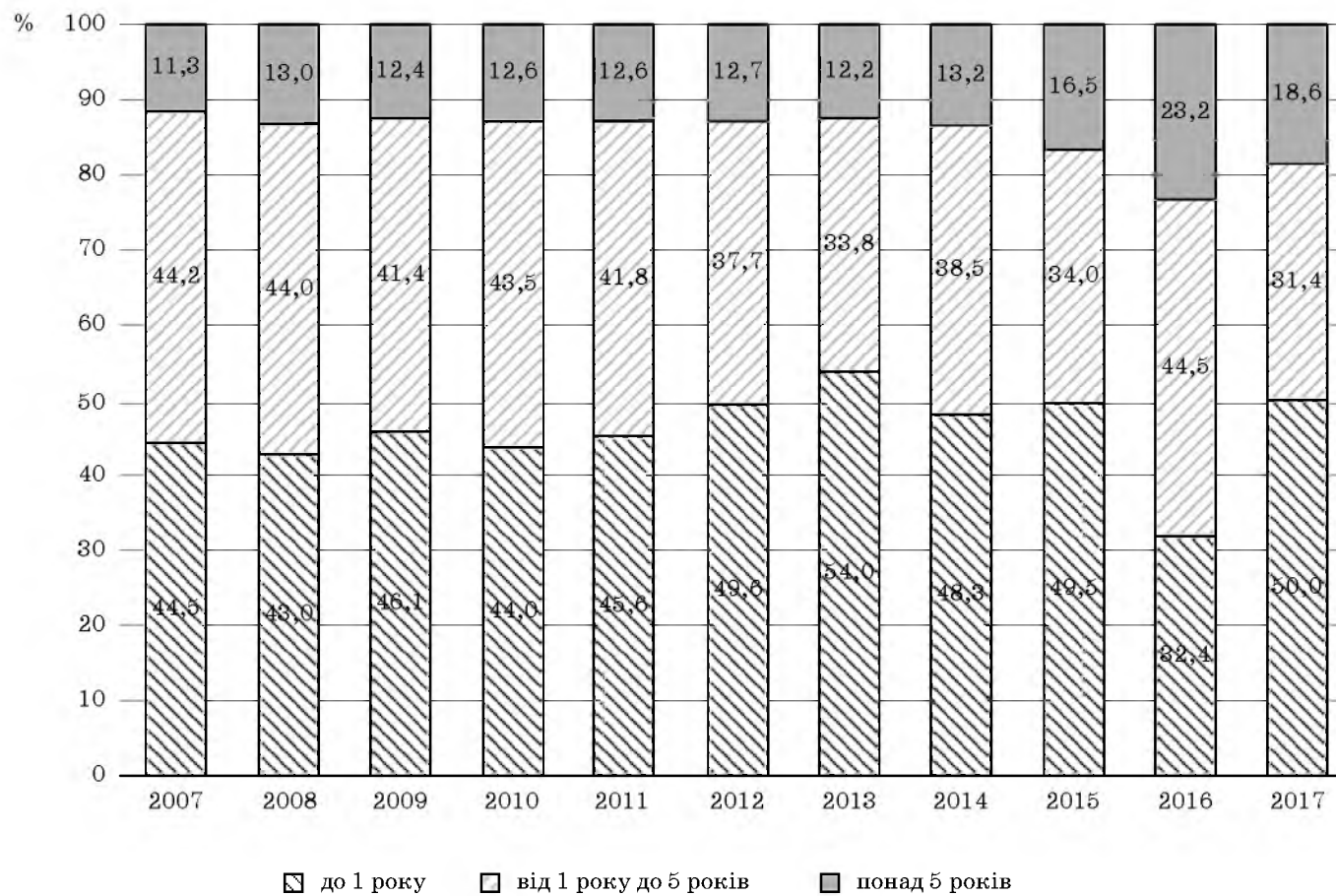

Рис. 8. Структура кредитного портфеля банків України в національній валюті у 2007—2017 роках*

* Розраховано за даними НБУ.

О. Дзюблюк, В. Рудан. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України

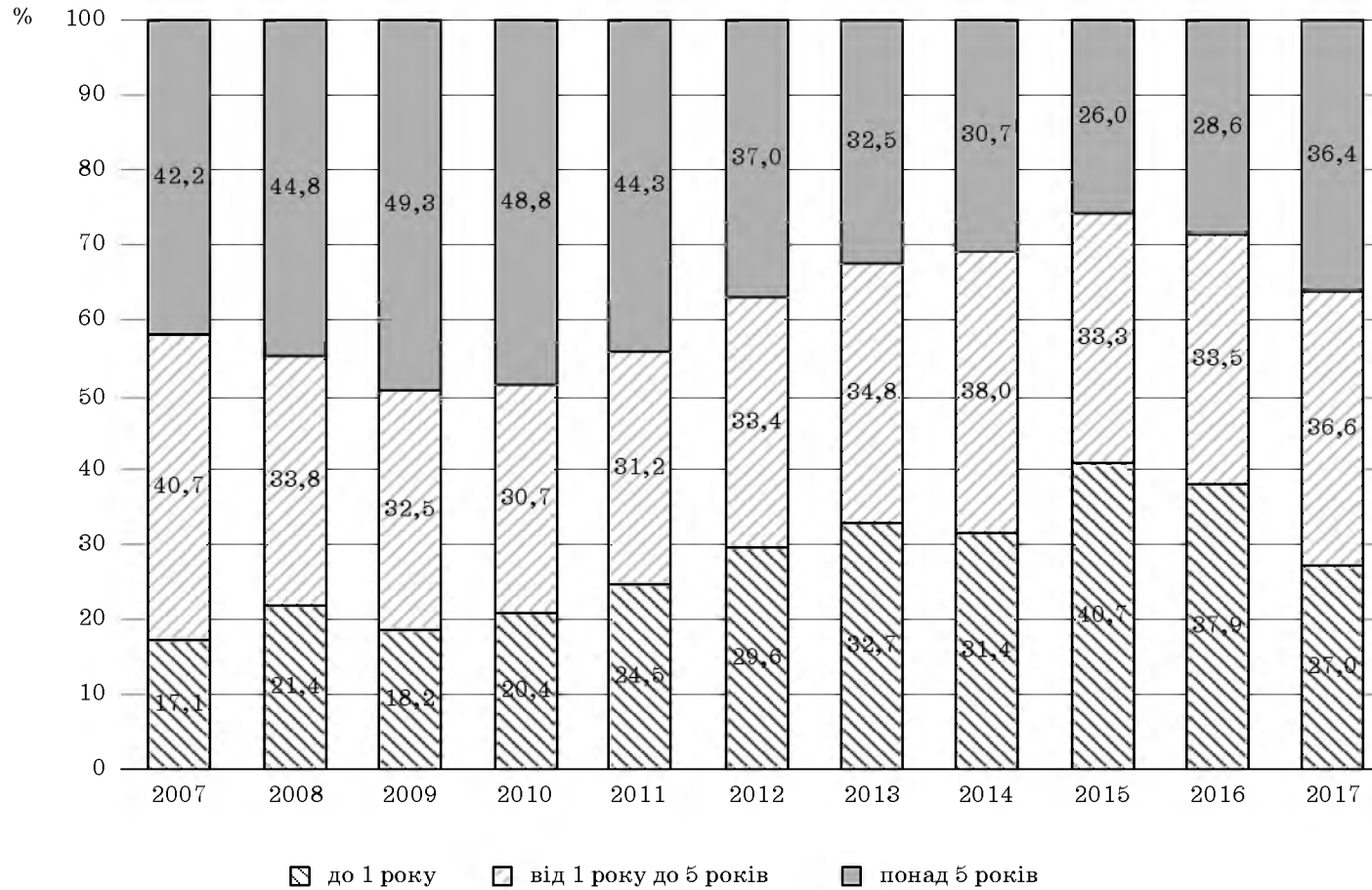

Рис. 9. Структура кредитного портфеля банків України в іноземній валюті у 2007—2017 роках*

* Розраховано за даними НБУ.

Отже, якщо проаналізувати склад і структуру кредитного портфеля комерційних банків в Україні, то можна дійти висновку, що більшість кредитних вкладень надходить в оптову та роздрібну торгівлю, що свідчить про наголос у політиці банків на кредитуванні тих видів діяльності, які мають відносно короткий операційний цикл, або ж тих галузей, у яких виробництво характеризується низьким рівнем доданої вартості. Тому аналіз складу і структури кредитного портфеля комерційних банків вказує на те, що короткостроковий характер банківського кредитування в Україні виступає серйозним гальмівним фактором для стимулювання економічного розвитку на довготривалій, інноваційно-інвестиційній основі, обмежуючи горизонти бізнес-планування та орієнтуючи суб'єктів господарювання на сфери підприємницької діяльності зі швидким оборотом капіталу.

3. Кореляційний аналіз факторів впливу на банківське кредитування

У цілому на динаміку банківського кредитування та структуру кредитного портфеля вітчизняних банків впливає низка факторів, які слід проаналізувати детальніше. Насамперед слід зазначити, що для більш повного та адекватного до вітчизняних реалій аналізу факторів впливу на банківське кредитування доцільно розмежувати дію цих факторів з позицій відмінності їх впливу на динаміку кредитного портфеля банків залежно від валюти кредиту — національної чи іноземної. Такий розподіл зумовлений передусім істотним впливом доларизації на результати діяльності не лише фінансового, а й реального сектору економіки, а також імовірністю істотних “викривлень” даних унаслідок перманентних девальваційних процесів, які підривають стабільність грошового обігу і банківської системи країни.

На основі систематизації теоретичних та практичних підходів до вивчення проблем банківського кредитування в Україні найбільш доцільно виокремити низку ключових факторів впливу на динаміку банківського кредитування. При цьому характер такого впливу та рівень зв'язку зміни цих факторів та динаміки банківського кредитування слід дослідити за допомогою кореляційного аналізу. На основі такого аналізу та проведених авторами цього дослідження математично-статистичних розрахунків вдалося виявити, що одним із ключових факторів впливу на динаміку банківського кредитування в Україні є саме динаміка валютного курсу (табл. 1—2).

Таблиця 1. Значення коефіцієнтів кореляції факторів впливу на динаміку кредитного портфеля комерційних банків у національній валюті (січень 2014 — грудень 2017)*

Фактори впливу	Коефіцієнти кореляції					
	1-й (поточний) місяць	2-й місяць	3-й місяць	4-й місяць	5-й місяць	6-й місяць
Валютний курс	-0,767 5	-0,794 4	-0,811 8	-0,830 8	-0,834 6	-0,833 8
Інфляція	-0,380 1	-0,482 4	-0,575 2	-0,664 2	-0,746 3	-0,822 6

Закінчення табл. 1

Фактори впливу	Коефіцієнти кореляції					
	1-й (поточний) місяць	2-й місяць	3-й місяць	4-й місяць	5-й місяць	6-й місяць
Середньозважена ставка за кредитами рефінансування	-0,531 0	-0,620 8	-0,698 3	-0,762 9	-0,819 0	-0,863 0
за депозитними сертифікатами	-0,701 8	-0,757 2	-0,803 4	-0,839 2	-0,862 2	-0,883 5
Дохідність ОВДП на первинному ринку	-0,078 4	-0,102 3	-0,125 7	-0,108 1	-0,053 8	-0,053 8
на вторинному ринку	-0,019 8	-0,117 7	-0,225 0	-0,325 3	-0,412 1	-0,477 4
Прибутковість підприємств	-0,225 0	-0,121 9	-0,018 0	0,086 9	0,194 2	0,298 4
Індекс реальної зарплатної плати	-0,047 7	0,065 3	0,186 4	0,309 1	0,435 2	0,550 1
Резерви за активними операціями	-0,648 1	-0,688 0	-0,723 8	-0,770 5	-0,815 5	-0,869 3
Обсяг депозитів в національній валюті	-0,133 9	-0,057 9	0,013 3	0,074 0	0,127 7	0,157 0

* Розраховано за даними НБУ.

Таблиця 2. Значення коефіцієнтів кореляції факторів впливу на динаміку кредитного портфеля комерційних банків у іноземній валюті (січень 2014 — грудень 2017)*

Фактори впливу	Коефіцієнти кореляції					
	1-й (поточний) місяць	2-й місяць	3-й місяць	4-й місяць	5-й місяць	6-й місяць
Валютний курс	-0,957 9	-0,973 5	-0,975 1	-0,967 9	-0,963 9	-0,957 1
Інфляція	-0,429 9	-0,466 0	-0,490 3	-0,513 5	-0,536 7	-0,558 6
Середньозважена ставка за кредитами рефінансування	-0,578 5	-0,635 9	-0,664 5	-0,688 1	-0,712 9	-0,736 7
за депозитними сертифікатами	-0,759 3	-0,790 3	-0,806 7	-0,818 5	-0,827 5	-0,835 5

Закінчення табл. 2

Фактори впливу	Коефіцієнти кореляції					
	1-й (поточний) місяць	2-й місяць	3-й місяць	4-й місяць	5-й місяць	6-й місяць
Дохідність ОВДП на первинному ринку	0,054 8	0,074 4	0,033 3	-0,068 3	-0,034 0	-0,078 9
на вторинному ринку	-0,092 4	-0,200 0	-0,272 3	-0,331 8	-0,406 7	-0,462 7
Прибутковість під- приємств	-0,164 4	-0,104 7	-0,045 2	0,017 3	0,078 7	0,154 4
Індекс реальної за- робітної плати	-0,080 1	-0,006 9	0,063 6	0,129 2	0,204 1	0,257 7
Резерви за активни- ми операціями	-0,932 3	-0,939 9	-0,935 2	-0,923 7	-0,915 8	-0,909 4
Обсяг депозитів в іноземній валюті	0,942 6	0,950 3	0,951 9	0,958 4	0,960 8	0,967 3

* Розраховано за даними НБУ.

Дані табл. 1—2 демонструють досить тісний кореляційний зв'язок динаміки валютного курсу та динаміки кредитів, наданих комерційними банками України. Цей зв'язок засвідчує, що за активізації тенденцій девальвації курсу гривні обсяги банківського кредитування мають істотні тенденції до зниження, а за ревальвації — навпаки, до підвищення. Такі тенденції зумовлені передусім тим, що для прийняття господарських рішень суб'єктами ринку, як підприємствами, так і домогосподарствами, саме іноземна валюта в Україні (передусім долар США) є основним макроекономічним індикатором та інвестиційним активом, а валютний курс позначається на перебігу усіх бізнес-процесів.

Слід зазначити, що причини і витоки такої ситуації не пов'язані із сучасною фінансово-економічною кризою в Україні. Адже внаслідок гіперінфляційних процесів ще на початку 90-х років іноземна валюта стала чи не єдиним засобом збереження заощаджень населення та активів підприємств, а також виконувала функцію міри вартості практично для всіх товарів, окрім товарів першої необхідності. Це нарівні із високим рівнем довіри до владних інституцій, економічної політики уряду та грошово-кредитної і валютної політики НБУ призвело до того, що будь-яке коливання економічної чи політичної кон'юнктури спричиняло практично негайну "втечу" активів суб'єктів ринку у долар США як найбільш стабільну грошову одиницю і засіб збереження вартості. Саме такі тенденції і настрої учасників ринку систематично породжують ажіотажний попит на іноземну

валюту та стимулюють спекулятивні операції з нею не тільки на готівковому валютному ринку, а й на міжбанківському валютному ринку, що нарівні із державними цінними паперами також зумовлюють ефект витіснення приватних інвестицій, оскільки долар чи євро стають основним інвестиційним активом для банків. На практиці це втілюється у тісний кореляційний зв'язок між динамікою валютного курсу та кредитів наданих в іноземній валюті, адже маржа у 300 % (за період кризи 2014—2016 рр.) виступала значно привабливішим чинником, аніж відсоткові ставки 8—12% річних за банківськими кредитами.

З урахуванням теоретичних і практичних аспектів впливу монетарних чи фіскальних інструментів на макроекономічні індикатори, що передбачають дослідження та врахування певних проміжків часу, через які відбувається такий вплив, необхідно визначити часові лаги факторів впливу на динаміку банківського кредитування України. Так, за даними табл. 1—2, динаміка валютного курсу впливає на динаміку банківських кредитів, наданих упродовж усіх часових проміжків, від поточного до шостого місяця. Тобто зміна валютного курсу в поточному місяці може вплинути на динаміку кредитування навіть після шести місяців після того, що підтверджує тісний зв'язок аналізованих показників.

Іншим важливим фактором, який, теоретично, міг би мати вплив на динаміку наданих кредитів, є інфляція. Однак, як показує кореляційний аналіз, тісний зв'язок динаміки інфляції та динаміки кредитів, наданих у національній валюті, спостерігається із лагом у чотири, п'ять і шість місяців, а зв'язок із кредитами в іноземній валюті є досить помірним. Основним каналом впливу інфляції на динаміку банківського кредитування є процентні ставки, які встановлюються відповідно до рівня інфляції та зміна яких відбувається у напрямі досягнення позитивного значення щодо темпів зростання цін. Враховуючи те, що інфляція виступає мірилом внутрішньої вартості національної валюти, вона має вагомий вплив лише на ту складову кредитного портфеля банків, яка номінована саме у національній валюті. А щодо кредитів в іноземній валюті, то тут основним фактором є валютний курс, який відображає зовнішню вартість національної грошової одиниці.

Наступним, не менш важливим, фактором впливу на динаміку банківського кредитування є середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування НБУ, яка відображає ціну позичкових коштів регулятора і є індикатором формування вартості кредитних ресурсів на міжбанківському кредитному ринку, а також ринках корпоративного та споживчого кредитування. Розраховані коефіцієнти кореляції свідчать про те, що між динамікою ставок рефінансування та обсягом наданих кредитів існує обернений зв'язок, який передбачає зростання обсягу кредитних вкладень банків у разі зниження ставок рефінансування.

Слід зазначити, що упродовж активної фази фінансової кризи 2014—2016 рр. НБУ намагався зробити процентну політику ключовим важелем монетарного регулювання економіки в частині визначення вартості кредитів та рівня інфляції, однак такі намагання мали також і побічний ефект

— суттєве підвищення ставок за депозитними сертифікатами. У свою чергу, підвищення ставок за депозитними сертифікатами до 27 % у 2015 р. призвело до згубної дії ефекту витіснення приватних інвестицій та суттєво вплинуло на мотивацію комерційних банків щодо кредитування реального сектору економіки, про що свідчить проведений у цьому дослідженні кореляційний аналіз, який відображає тісний негативний зв'язок між даними параметрами, починаючи із лагу в два місяці. Депозитні сертифікати НБУ за останній період по суті стали безризиковою альтернативою до банківського кредитування реального сектору, що призвело до звуження міжбанківського кредитного ринку та згортання більшості кредитних програм комерційних банків.

Окрім того, посилення ефекту витіснення могло бути також наслідком підвищення дохідності та збільшення обсягів операцій банків з ОВДП, однак коефіцієнт кореляції свідчить про низький рівень зв'язку між відповідними параметрами, не залежно від валюти кредитного портфеля чи обсягів розміщення облігацій. Відсутність кореляційного зв'язку між динамікою наданих кредитів та дохідністю ОВДП на первинному і вторинному ринках свідчить про те, що основними покупцями державних цінних паперів на первинному ринку є Національний банк України, який використовує операції з ОВДП не як засіб управління ліквідністю банківської системи, а як інструмент емісійного фінансування дефіциту державного бюджету. А на вторинному ринку такими покупцями є банки з державною участю, які за ініціативою їхнього власника здійснюють операції щодо придбання ОВДП у великих масштабах.

Ще одним фактором негативного впливу на динаміку наданих банками кредитів є кредитоспроможність позичальників, рівень якої можна виразити через прибутковість підприємств та через індекс реальної заробітної плати в країні, що є відображенням платоспроможного попиту на кредити. Однак, зв'язок зазначених показників та наданих кредитів є досить низьким, що свідчить про практичну відсутність суттєвого впливу кредитоспроможності позичальника на динаміку кредитів, наданих банками України у 2013—2017 рр. Серед причин такого низького зв'язку динаміки реальної заробітної плати і прибутковості підприємств із обсягом кредитів, наданих банками реальному сектору, — зміна структури витрат населення, де основну частку займають статті витрат на харчування й оплату комунальних послуг, а у сфері корпоративного бізнесу — витрати на оплату енергоносіїв і транспортні перевезення. Таким чином, відбувається зниження не лише кредитоспроможності позичальників, а й купівельної спроможності всіх економічних агентів, що впливає на їхній кредитний рейтинг у банках. Окрім цього, варто також врахувати, що провідним фактором впливу на формування структури банківських активів є фактично незацікавленість комерційних банків у кредитуванні реального сектору, адже вигіднішим напрямом розміщення ліквідних коштів у 2014—2017 рр. все ще залишалися депозитні сертифікати НБУ та ОВДП.

Іншим фактором, який впливає на динаміку кредитних вкладень, є рівень ризикованості кредитного портфеля, вираженням чого є обсяг відрахувань банків до резервів за активними операціями. Кореляційний зв'язок цього параметра з динамікою банківських кредитів у національній валюті досить тісний, із лагом у чотири, п'ять і шість місяців. А кореляційний зв'язок цього показника із динамікою кредитів в іноземній валюті, є тісним уже починаючи з поточного місяця, тобто відбувається миттєвий вплив, що зумовлено знову ж таки девальвацією гривні. Значний обсяг резервів за активними операціями банків характеризує по суті низьку якість активів у частині домінування поганих позичок у структурі кредитного портфеля. На практиці переобтяжені такими кредитами комерційні банки не можуть належним чином виконувати функцію фінансового посередництва, забезпечуючи грошовими ресурсами реальний сектор.

Що ж стосується впливу депозитних ресурсів на динаміку кредитування, то такий вплив прослідковується лише у сегменті валютних депозитів та валютних кредитів, що пояснюється їх більшою еластичністю та залежністю від динаміки валютного курсу, адже у випадку девальвації національної валюти відбувається вплив валютних коштів на готівковий “чорний” валютний ринок.

4. Перспективи активізації кредитування реального сектору

Проведений кореляційний аналіз факторів негативного впливу на динаміку банківського кредитування в Україні свідчить про те, що причиною колапсу кредитного процесу були не так мікроекономічні чи фіскальні фактори, як суттєві прорахунки в грошово-кредитній та валютній політиці держави. Адже девальвація валютного курсу не тільки негативно впливає на динаміку кредитування, а є першопричиною розгортання банківської кризи в Україні, про що свідчить залежність обсягів кредитів у іноземній валюті від величини резервів за активними операціями банків та динаміки валютних депозитів (коефіцієнти кореляції: 0,93 та -0,96 відповідно). Суттєвим доповненням та посиленням згубного впливу девальваційного чинника на динаміку банківського кредитування слід вважати також збільшення ставок за депозитними сертифікатами НБУ, що стало однією з основних причин майже повного припинення кредитування реального сектору економіки. Тому валютна нестабільність на внутрішньому фінансовому ринку, надмірна доларизація економіки, переобтяженість кредитного та депозитного портфелів банків валютною складовою, а також неефективна грошово-кредитна політика НБУ стали головними перешкодами на шляху до активізації нормального банківського кредитування реального сектору в Україні.

Це означає, що на зміну жорсткій рестрикційній грошово-кредитній політиці НБУ, наслідками якої через ключову ставку є “дорогі” гроші, стиснення грошової маси, зниження зайнятості населення та спад в економіці, має прийти політика грошово-кредитної експансії, що стимулюватиме на основі “дешевих” грошей і доступних кредитів зростання виробництва,

зайнятість населення та внутрішнє виробниче й особисте споживання. Саме зміна стратегічного орієнтиру монетарної політики має сприяти посиленню кредитування реального сектору економіки, оптимальному формуванню сукупного капіталу й оборотних коштів підприємств великого, середнього і малого бізнесу, зростанню зайнятості населення, виведення економіки з фінансової та економічної кризи.

Не менший негативний вплив на стан банківського кредитування мають також правові й організаційні фактори. Передусім це стосується законодавчого забезпечення кредитного процесу, яке по суті перебуває на досить низькому рівні, адже з 2004 р. в Україні немає цілісного законодавчого чи підзаконного акта, який би регулював банківське кредитування. Єдине Положення НБУ "Про кредитування" від 28.09.1995 було скасовано за підтримки банків з іноземним капіталом з метою розвитку споживчого кредитування в іноземній валюті, що згодом призвело до викривлення кон'юнктури фінансового ринку в бік споживчого кредитування (на придбання передусім імпортованих товарів). Це згодом призвело до накопичення кредитних і валютних ризиків вітчизняними банками, які задля підтримання конкурентоспроможності були змушені залучати синдиковані валютні кредити з-за кордону. Тому сьогодні надзвичайно актуальним залишається питання законодавчого впорядкування кредитних відносин в Україні, особливо в частині валютного кредитування, обліку предметів застави, захисту прав кредиторів і позичальників. Крім того, для подолання фінансової кризи, активізації роботи реального сектору і зростання зайнятості необхідно було б законодавчо закріпити певний антикризовий механізм кредитування, передбачивши, що основним видом забезпечення кредиту банку мають бути саме ті матеріальні цінності, що кредитуються, а також визначити механізм державних гарантій за банківськими кредитами, що надаються у пріоритетні галузі, визначені урядовою стратегією економічного розвитку.

Невирішеними є також проблеми забезпечення ефективного контролю за цільовим використанням кредитів рефінансування НБУ, кошти від яких часто використовувались банками з метою спекулятивних операцій на міжбанківському валютному ринку. З огляду на те, що в останній період збанкрутували саме ті комерційні банки, які перед тим отримали значні кредити рефінансування, можна зробити висновок, що запроваджений НБУ інститут кураторства сьогодні є абсолютно неефективним, а тому постає питання підвищення міри покарання відповідальних осіб банків за нецільове використання коштів. Іншою актуальною проблемою розвитку кредитування реального сектору економіки України є можливість збільшення ролі держави у кредитному процесі через діяльність банків розвитку, експортно-кредитних агентств та структурного рефінансування з метою ефективного перерозподілу кредитних ресурсів в економіці.

Отже, вирішення проблем кредитування реального сектору економіки України сьогодні є актуальним питанням особливої ваги, адже банківський

кредит слід розглядати не лише як певний вид операцій на фінансовому ринку і вид бізнесу банківських установ, а як складне макроекономічне явище, здатне активно впливати на динаміку економічного зростання, інфляцію і фінансову стабільність в країні, а в умовах розгортання кризових явищ саме кредит стає одним із найбільш важливих інструментів подолання рецесії та стимулювання виробництва. Це зумовлює вагомість і необхідність реалізації певного комплексу заходів, спрямованих на стимулювання активізації банківського кредитування реального сектору; наведемо основні з них.

1. Оптимізація грошово-кредитної політики НБУ в частині стимулювання кредитування реального сектору економіки. Монетарна політика, яка останні три роки була спрямована на таргетування інфляції, є однією із тих головних деструктивних факторів, що негативно впливає на стан кредитування реального сектору економіки, адже встановлення високих процентних ставок не лише за кредитами рефінансування, а й за депозитними сертифікатами гальмує ефективний перерозподіл банківської ліквідності та стимулює банки до вкладення ресурсів у низькоризикові активи, які є альтернативою до кредитування підприємств реального сектору. Встановленням високих процентних ставок за депозитними сертифікатами, які гарантують банкам фактично безризикові інвестиції з високою нормою дохідності, НБУ по суті нівелював функції банківської системи як фінансового посередника. Адже, залучаючи кошти в суб'єктів ринку, банківська система не надає кредити тим підприємствам чи галузям, які їх потребують, а розміщує відповідні ресурси на депозитних сертифікатах, тим самим накопичуючи значні суми надлишкової ліквідності. У таких умовах процентні ставки за депозитними сертифікатами потребують суттєвого перегляду у бік зниження. Однак водночас виникає необхідність створення дієвих державних програм для цільового фінансування промисловості з метою зниження інфляційно-девальваційного ефекту від переспрямування надлишкової банківської ліквідності з депозитних сертифікатів НБУ в реальний сектор економіки. Окрім цього, важливим напрямом оптимізації грошово-кредитної політики є розвиток механізмів цільового довгострокового рефінансування, яке дозволить в умовах поки що низької довіри до банків створити довгострокову ресурсну базу для кредитування масштабних інвестиційних проектів.

2. Створення фіскальних механізмів стимулювання кредитування реального сектору економіки. Серед найбільш дієвих інструментів впливу держави на економіку можуть бути фіскальні важелі, досвід використання яких у багатьох країнах світу передбачає надання державних гарантій за кредитами комерційних банків, компенсацію відсоткових ставок та запровадження податкових канікул, що дозволяє знизити боргове навантаження на підприємства, передусім малого і середнього бізнесу і, таким чином, створює належні умови для їхнього розвитку. За відповідної державної підтримки можуть бути створені належні умови для того, щоб за допомогою

кредитування можна було забезпечити безперервність міжгалузевого кругообігу капіталу по всій вертикалі виробничого циклу: виробництво сировини, його переробка, випуск напівфабрикатів, комплектуючих виробів і кінцевої готової продукції. В Україні прийнято десятки державних цільових програм, однак їхня дієвість з позицій надходження грошових ресурсів у реальний сектор залишається невисокою, адже головним пріоритетом фінансових вливань в економіку має бути стимулювання виробництва, а не споживання через перманентне збільшення мінімальної заробітної плати із подальшим розкручуванням інфляційних процесів.

3. Переформатування діяльності державних банків та створення банків розвитку. Діючі спеціалізовані державні банки в Україні здебільшого працюють як універсальні банки, обслуговуючи весь спектр клієнтів, що не дозволяє державі активно впливати на розвиток тих чи інших галузей економіки. Тому одним із напрямів активізації кредитування реального сектору може бути звуження спеціалізації діяльності державних банків задля цілеспрямованого кредитного забезпечення тих галузей економіки, функціонування яких є життєво важливим з позицій реалізації державної стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку. Відтак окреме важливе місце у банківській системі можуть зайняти також спеціалізовані банки розвитку, створені за зразком аналогічних банківських установ у провідних країнах, які по суті є ретрансляторами грошово-кредитної політики на реальний сектор економіки, адже використовують пільгові кредити рефінансування саме для кредитування підприємств.

4. Створення ефективного правового поля для діяльності підприємств та формування повноцінного ринку застави. Проблема законодавчого поля діяльності всього бізнесу в Україні сьогодні є також актуальною, адже немає дієвої системи покарань чи штрафних санкцій за прикрашання фінансової звітності, що значно спотворює результати оцінювання кредитоспроможності підприємства банками і, в кінцевому підсумку, може призводити до зростання проблемних кредитів, що знижуватиме зацікавленість банків у кредитуванні підприємств реального сектору економіки в цілому. Іншим, не менш важливим, аспектом правового поля забезпечення діяльності бізнесу є відсутність юридичних і технічних механізмів реєстрації об'єктів нерухомості зі встановленням реальної їх вартості, а також механізмів захисту заставного майна. Така ситуація, з одного боку, спотворює результати оцінювання кредитоспроможності і застави, а з іншого — знижує можливість підприємств передавати наявне майно у заставу при отриманні кредиту через невизначеність його юридичного статусу. Крім того, в Україні потрібно якомога швидше прийняти нові закони, які стимулюватимуть кредитування і захищатимуть права кредиторів, вдосконалять процедуру банкрутства, знімуть мораторій на реалізацію заставного майна.

Потрібно наголосити, що реалізація на практиці наведених заходів як цілісної системи стимулів активізації кредитування реального сектору економіки потребує комплексного підходу та єдності позицій законодавчої і

виконавчої влади, а також Національного банку України. Винятково важлива роль банківського кредитування як головного каналу монетарної трансмісії в умовах кризових явищ в економіці визначає необхідність саме у системних заходах на рівні державної економічної політики, котра одним із головних інструментів свого впливу на перебіг господарських процесів визначає необхідність створення таких умов, за яких банки будуть зацікавлені вкладати кошти у розвиток реального сектору.

Висновки. Таким чином, перспективи реалізації комплексу антикризових заходів щодо подолання виробничого спаду і переходу у фазу стійкого економічного зростання значною мірою будуть залежати від активізації кредитних відносин банківської системи із реальним сектором та надходження у господарський обіг грошових ресурсів задля розвитку внутрішнього ринку, подолання технологічної відсталості, стимулювання виробничої діяльності та споживчого попиту. Реалізація цих завдань неможлива без повноцінного виконання банками своєї ключової функції фінансового посередництва, коли грошові кошти ефективно перерозподіляються до реального сектору на засадах кредитних відносин і коли банки приймають виважені, конкурентоспроможні рішення, які задовольняють вимоги їхніх клієнтів у грошових ресурсах, що надходять в економіку з метою отримання доходу за прийняттого рівня ризику.

Однак досягнення цих цілей на практиці та активізація банківського кредитування реального сектору залежить не тільки від кредитної політики самих комерційних банків, а є можливою лише за умови прийняття адекватних рішень на макrorівні, тобто державної економічної політики — через відповідний регулятивний вплив НБУ і Уряду України, метою яких має бути забезпечення стабільності національної валюти, недопущення кризових явищ у банківській системі, надійний захист інтересів банків як кредиторів, усунення небезпеки паніки вкладників і відпливу коштів з банківських установ та підриву їхньої ліквідності і, як наслідок, зупинки кредитування економіки. Тільки за таких обставин можуть бути створені належні передумови для стимулювання кредитного забезпечення банківською системою повноцінного функціонування реального сектору в контексті реалізації цілеспрямованої економічної стратегії держави щодо забезпечення довготривалого виробничого зростання на якісно новій технологічній основі, що дозволило б нашій країні отримати істотно вищий рівень життя суспільства та здобути гідні конкурентні позиції у світовій економіці та у міжнародному розподілі праці.

Список використаних джерел:

1. Банківська система України: інституційні зміни та інновації : кол. моногр. / Л.О. Примостка, М.І. Діба, І.В. Краснова та ін. ; за заг. ред. Л.О. Примостки. — К. : КНЕУ, 2015. — 434 с.
2. Банківські операції : підручник / за ред. О.В. Дзюблюка. — 2-ге вид., виправ. і доповн. — Тернопіль : ТНЕУ, 2013. — 688 с.

3. Дзюблюк О. Монетарна політика як ключовий важіль реалізації антикризових заходів в економіці / О. Дзюблюк // Банківська справа. — 2017. — № 1. — С. 3—26.
4. Дзюблюк О.В. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія / О.В. Дзюблюк, В.Я. Рудан. — Тернопіль : Вектор, 2016. — 290 с.
5. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації / Л.В. Кузнецова, Я.С. Андреева, Л.В. Жердецька [та ін.] ; за ред. Л.В. Кузнецової. — Одеса : ОНЕУ, 2015. — 289 с.
6. Науменкова С.В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. — К. : Університет банківської справи, Центр наукових досліджень НБУ, 2009. — 384 с.
7. Річний звіт Національного банку України за 2014 рік [Ел. ресурс] / НБУ. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>.
8. Річний звіт Національного банку України за 2015 рік [Ел. ресурс] / НБУ. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31669311>.
9. Річний звіт Національного банку України за 2016 рік [Ел. ресурс] / НБУ. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=49064031>.
10. Річний звіт Національного банку України за 2017 рік [Ел. ресурс] / НБУ. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=5469AFA2BD7D29937107E3E09C2A81FC?id=71165707>.
11. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва: 2016 : стат. зб. — К. : Державна служба статистики України, 2017. — 597 с.
12. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності / О.В. Дзюблюк, М.Д. Алексеєнко, В.В. Корнеєв [та ін.] ; за ред. О.В. Дзюблюка. — Тернопіль : Вид-во Осадца Ю.В., 2017. — 298 с.
13. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. — Т. 2: Механізми грошового та фондового ринків та їх вплив на розвиток економіки України / за ред. чл.-кор. НАН України А.І. Даниленка. — К. : Фенікс, 2008. — 442 с.

Надійшла до редакції 06.07.2018

Oleksandr Dzyublyuk, Vitaliy Rudan. *The Problems of Bank Crediting of the Real Sector in the Conditions of Crisis in the Economy of Ukraine*

The article examines the prospects of expanding the capacity of the banking system to lend to the real sector as a necessary condition for overcoming crisis phenomena and ensuring sustainable economic growth. The dynamics of credit investments of banks, as well as the composition and structure of the bank loan portfolio during the current financial and economic crisis in Ukraine are analyzed. The main reasons that determine the low credit activity of the banking system in relation to the real sector, as well as the consequences for the economy and the industrial growth of those negative trends in the sphere of bank lending that have taken place lately are considered and systematized. Correlation analysis of the factors of influence on bank lending has been carried out, on the basis of which the main directions of work on activating the credit process and strengthening the influence of banks on stimulating economic development are formulated.

Александр Дзюблюк, Виталий Рудан. *Проблемы банковского кредитования реального сектора в условиях кризисных явлений в экономике Украины*

Рассматриваются перспективы расширения возможностей банковской системы по кредитованию реального сектора в качестве необходимого условия преодоления кризисных явлений и обеспечения устойчивого экономического роста. Анализируется динамика кредитных вложений банков, а также состав и структура банковского кредитного портфеля в период современного финансово-экономического кризиса в Украине. Рассматриваются и систематизируются основные причины, определяющие низкую кредитную активность банковской системы относительно реального сектора, а также последствия для экономики и производственного роста тех негативных тенденций в сфере банковского кредитования, которые имели место в последнее время. Осуществлен корреляционный анализ факторов влияния на банковское кредитование, на основе чего сформулированы основные направления работы по активизации кредитного процесса и усиления влияния банков на стимулирование экономического развития.